

دانشگاه یزد
دانشکده زبان و ادبیات
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
زبان و ادبیات فارسی

بررسی عنصر گفتگو در آثار داستانی اسماعیل فصیح

استاد راهنما:
دکتر مجید پویان

استاد مشاور:
دکتر مرتضی فلاح

پژوهش و نگارش:
رحیمه جعفری

بهمن ماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به آنان که

کلامشان، صداقت

نگاهشان، محبت

و تبسمشان، حیات را برایم به ارمغان آورد؛

پدر، مادر و یکایک اعضای خانواده ام.

تقدیر و سپاس:

من که باشم که کنم شکر سپاس و کرمت تا ابد باد سرم خاک ره آن قدمت.

اکنون که به یاری و الطاف ایزد منان، گامی اندک در راه تحصیل دانش و معرفت برداشته شد و این پایان نامه به اتمام آمد، شایسته و لازم می دانم از استاد بزرگوار و ارجمند جناب آقای دکتر مجید پویان که راهنمایی این اثر بر عهده ایشان بود، تشکر و قدردانی نمایم، که اگر راهنمایی و نظر لطف ایشان نبود، بی شک این پژوهش به پایان نمی آمد.

از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر مرتضی فلاح که زحمت مشاوره پایان نامه اینجانب با ایشان بود، تشکر می نمایم.

از استاد گرانقدر و فرزانه جناب آقای دکتر یدالله جلالی پندری، که در تمامی این دوران با نظرات و رهنمون های خود گره گشای دشواری ها و مشوق اینجانب و تمامی دانشجویان بوده اند، سپاسگزاری می نمایم.

هم چنین از تمامی استادان گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد و شیراز که در دوران تحصیل، با راهنمایی های خود، یاریگر اینجانب بوده اند، تشکر می نمایم.

در پایان لازم می دانم از زحمات بی وقفه خانم ها حمیده مطهری نیا و ستاره صابر، مسئولان محترم گروه زبان و ادبیات فارسی قدردانی کنم.

چکیده

«گفتگو» در یک اثر ادبی، به معنای مکالمه و صحبت کردن با یکدیگر، مبادله افکار و عقاید است که در داستان منظوم، داستان و نمایشنامه به کار می‌رود. امروزه گفتگوها به‌عنوان یکی از عناصر اصلی داستان محسوب می‌شوند که پیرنگ را گسترش می‌دهند و خلق و خوی شخصیت‌ها را به نمایش می‌گذارند. در واقع نویسنده به یاری گفتگوها، ضوابط و معیارهای داستانی را به‌گونه‌ای واضح به نمایش می‌گذارد و این عامل آن‌چنان موثر عمل می‌کند که دیگر نیازی به تحلیل و تبیین بخش‌های مختلف داستان نیست.

نقش این عنصر در آثار داستانی متفاوت است؛ گاهی گفتگوها به‌صورت صحبت‌های رد و بدل شده‌ای است که میان شخصیت‌ها اتفاق می‌افتد. در این حالت نویسنده بهتر می‌تواند فضای داستان را به نمایش بگذارد و اطلاعات کافی را درباره‌ی طرح و صحنه‌های داستانی در اختیار خواننده قرار دهد. گاهی نیز گفتگوها در ذهن یکی از شخصیت‌ها تحقق می‌یابد که در این صورت، نویسنده با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و امکانات روایت به‌شیوه «تک‌گویی» احساسات درونی شخصیت‌ها را بهتر توصیف می‌کند.

«اسماعیل فصیح» (۱۳۸۸-۱۳۱۳.ش)، نویسنده معاصر، از جمله داستان‌نویسانی است که از عنصر گفتگو برای توصیف بخش‌های مختلف داستان بهره می‌گیرد. چگونگی بازتاب این عنصر در آثار داستانی فصیح متفاوت و متأثر از شیوه‌ای است که نویسنده برای نوشتن داستان‌ها گزینش کرده است. در داستان‌های حادثه‌محور، نویسنده بیشتر به ارائه اطلاعات پیرامون طرح، زمان و مکان داستان می‌پردازد، درحالی که در داستان‌های شخصیت‌محور، نویسنده به دنبال اطلاع‌رسانی درباره‌ی دنیای درون، خصلت‌ها و هیجانات قهرمان است. از آنجا که گفتگوها، عنصر جدانشدنی و عامل اصلی موجودیت شخصیت‌ها هستند، اسماعیل فصیح نیز از این نکته غافل نبوده و اهمیت این مسئله را از طریق هماهنگی لحن شخصیت‌ها با پایگاه اجتماعی آن‌ها، فضا و متن داستان نشان داده شده است.

استفاده از ظرفیت‌های زبانی داستان که شامل اصطلاحات عامیانه، ضرب‌المثل‌ها، طنز، کلمات قصار، کلمات رسمی و شکسته و .. است، عامل دیگری است که فصیح به کمک گفتگوها آن‌ها را معرفی می‌کند.

در این پایان‌نامه ابتدا مفاهیم کلی پیرامون گفتگو، ویژگی، انواع و نقش آن‌ها در آگاه کردن خواننده بیان شده است. ضمناً برای تکمیل هر بحث، شواهدی از آثار داستانی اسماعیل فصیح در ضمن توضیحات آورده شده است. سپس در بحث‌های بعدی رابطه بین گفتگو با شخصیت و دیگر عناصر داستانی مطرح شده است. بررسی کارکرد زبان داستان از طریق گفتگوها، مورد دیگری است که در این پژوهش به آن پرداخته شده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: مبادی تحقیق
۲.....	۱-۱ تعریف موضوع.....
۳.....	۲-۱ سابقه تحقیق.....
۳.....	۳-۱ کلمات کلیدی.....
۴.....	۴-۱ سؤالات پژوهشی.....
۴.....	۵-۱ روش تحقیق.....

فصل دوم: زندگی و آثار اسماعیل فصیح

۶.....	۱-۲ زندگی.....
۷.....	۲-۲ آثار.....
۸.....	۱-۲-۲ رمان‌ها.....
۱۰.....	۲-۲-۲ مجموعه داستان‌ها.....
۱۱.....	۳-۲-۲ ترجمه‌ها.....
۱۲.....	۳-۲ سبک و شیوه داستان‌پردازی اسماعیل فصیح.....

فصل سوم: گفتگو در داستان

۱۹.....	۱-۳ گفتگو.....
۲۰.....	۱-۱-۳ کارکردهای گفتگو.....
۲۱.....	۲-۱-۳ ویژگی‌های گفتگو.....
۳۷.....	۲-۳ انواع گفتگو.....
۳۷.....	۱-۲-۳ گفتگوی مستقیم.....
۳۷.....	۲-۲-۳ گفتگوی غیر مستقیم.....

۴۰	..... تک‌گویی‌ها	۳-۲-۳
۴۰	..... تک‌گویی درونی	۱-۳-۲-۳
۴۱	..... تک‌گویی درونی مستقیم	۱-۱-۳-۲-۳
۴۲	..... تک‌گویی درونی غیر مستقیم	۲-۱-۳-۲-۳
۴۴	..... حدیث نفس	۲-۳-۲-۳
۴۶	..... تک‌گویی نمایشی	۳-۳-۲-۳
۴۷	..... نقش گفتگوها در آگاه کردن خواننده	۳-۳
۴۹	..... آگاهی درباره حوادث داستان	۱-۳-۳
۵۳	..... آگاهی درباره موضوع داستان‌ها	۲-۳-۳
۵۶	..... آگاهی درباره زمینه (صحنه) حوادث داستانی	۳-۳-۳
۵۸	..... مکان	۱-۳-۳-۳
۶۴	..... زمان	۲-۳-۳-۳

فصل چهارم: رابطه گفتگو و شخصیت

۶۹	..... شخصیت	۴-۴
۷۱	..... گفتگو و شخصیت	۱-۴
۷۳	..... کارکرد گفتگو در راستای توصیف شخصیت‌ها	۲-۴
۷۸	..... کارکرد گفتگو در راستای توصیف خصوصیات درونی شخصیت‌ها	۱-۲-۴
۸۰	..... نقش محیط در شکل‌گیری روحیات افراد	۱-۱-۲-۴
۸۴	..... بازتاب حالات درونی از طریق هیجان‌ات	۲-۱-۲-۴
۸۵	..... توصیف حالات روانی و عاطفی شخصیت‌ها از طریق گفتگوها	۲-۲-۴
۸۶	..... توصیف حالات روانی شخصیت‌ها از طریق تک‌گویی	۱-۲-۲-۴
۸۸	..... کارکرد گفتگو در جهت شناخت تیپ‌های مختلف شخصیتی	۳-۴
۹۵	..... کارکرد گفتگو جهت نشان دادن طبقات اجتماعی	۴-۴

- ۹۵..... ۱-۴-۴ طبقات اجتماعی
- ۹۷..... ۲-۴-۴ توصیف طبقات اجتماعی از طریق گفتگوهای داستانی
- ۱۰۱..... ۵-۴ لحن و گفتگو
- ۱۰۳..... ۱-۵-۴ هماهنگی لحن متن داستان و گفتگوها
- ۱۰۷..... ۲-۵-۴ هماهنگی لحن قهرمانان و گفتگوها
- ۱۱۲..... ۳-۵-۴ پایگاه اجتماعی
- ۱۱۳..... ۱-۳-۵-۴ پایگاه اجتماعی شخصیت‌ها در داستان
- ۱۱۵..... ۱-۱-۳-۵-۴ هماهنگی لحن شخصیت‌ها با پایگاه اجتماعی آنها
- ۱۱۹..... ۲-۳-۵-۴ خطاب و پایگاه اجتماعی

فصل پنجم: رابطه گفتگو با دیگر عناصر داستانی

- ۱۲۲..... ۱-۵ نقش گفتگو در گسترش طرح داستانی
- ۱۲۲..... ۱-۱-۵ طرح
- ۱۲۴..... ۲-۱-۵ طرح و گفتگو
- ۱۲۵..... ۱-۲-۱-۵ گره‌افکنی از طریق گفتگوها
- ۱۲۸..... ۲-۲-۱-۵ رفع ابهامات داستانی از طریق گفتگو
- ۱۳۰..... ۳-۲-۱-۵ رسیدن به مرحله اوج یا بزنگاه از طریق گفتگو
- ۱۳۳..... ۴-۲-۱-۵ گره‌گشایی از طریق گفتگوها
- ۱۳۷..... ۲-۵ توصیف درونمایه داستان از طریق گفتگوها
- ۱۴۱..... ۳-۵ توصیف فضای داستان از طریق گفتگوها
- ۱۴۴..... ۱-۳-۵ هماهنگی لحن شخصیت‌ها و فضای داستان
- ۱۴۶..... ۴-۵ روایت و گفتگو
- ۱۴۷..... ۱-۴-۵ روایت و حوادث داستانی
- ۱۴۹..... ۲-۴-۵ روایت و نویسنده

۱۴۹.....	۱-۲-۴-۵ روایت و عقاید نویسندگان
۱۵۱.....	۲-۲-۴-۵ روایت و تجربیات شخصی نویسندگان
۱۵۲.....	۳-۴-۵ زاویه دید
۱۵۳.....	۱-۳-۴-۵ زاویه دید اول شخص و گفتگو
۱۵۵.....	۲-۳-۴-۵ زاویه دید سوم شخص و گفتگو
۱۵۸.....	۴-۴-۵ زبان روایت و گفتگو

فصل ششم: بررسی کارکرد زبان در گفتگوها

۱۶۳.....	۶- زبان
۱۶۴.....	۱-۶ ضرب‌المثل
۱۶۶.....	۲-۶ کلمات قصار
۱۶۸.....	۳-۶ کاربرد لغات و باورهای عامیانه
۱۷۱.....	۱-۳-۶ لهجه
۱۷۳.....	۴-۶ کاربرد کلمات شکسته و رسمی در گفتگوها
۱۷۵.....	۵-۶ اطناب، ایجاز و تکرار در گفتگوها
۱۷۶.....	۱۱-۵-۶ اطناب در گفتگوها
۱۷۷.....	۲-۵-۶ ایجاز در گفتگوها
۱۷۹.....	۳-۵-۶ تکرار در گفتگوها
۱۸۱.....	۶-۶ کاربرد لغات بیگانه در گفتگوها
۱۸۱.....	۱-۶-۶ لغات عربی
۱۸۲.....	۲-۶-۶ لغات فرانسوی و انگلیسی
۱۸۴.....	۷-۶ طنز
۱۸۴.....	۱۱-۷-۶ طنز در داستان
۱۸۵.....	۱۱-۱-۷-۶ کارکرد طنز در زبان گفتگوها

۸-۶ شاعرانگی در گفتگوها ۱۹۰

۱-۸-۶ تشبیهات ۱۹۰

۲-۸-۶ استعاره‌ها ۱۹۱

فصل هفتم: نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری ۱۹۴

فهرست منابع

کتاب‌ها ۱۹۹

مقالات ۲۰۴

پایان‌نامه‌ها ۲۰۵

پیشگفتار

یکی از بارزترین نمودهای ادبیات هر جامعه‌ای، آثار داستانی آن جامعه است که نویسنده در مقام فردی متعهد، خود را موظف می‌داند تا با آفرینش اثر ادبی، دین خود را به جامعه ادا کند. وی برای خلق داستان، مفاهیم و پدیده‌هایی را از دنیای اطراف اقتباس می‌کند و با کمک گرفتن از عناصر داستانی به آن‌ها موجودیت می‌دهد. در واقع این آثار، بازتابی از دنیای درون نویسنده است که وی همواره با خلق شخصیت‌های پویا - که اساسی‌ترین شاخصه‌های آنها، زبانی زنده و جذاب است - پیام خود را به مخاطب انتقال می‌دهد.

گرایش به ادبیات داستانی معاصر، بخصوص جنبه‌های اجتماعی، نقد و تحلیل آثار نویسندگان این عصر و علاقه‌ای که به چگونگی شکل‌گیری ساختار این داستان‌ها وجود داشت، مرا علاقه‌مند به پژوهشی در این زمینه کرد.

با توجه به اینکه آثار داستانی نویسندگان نسل اول، از لحاظ محتوا و ساختار داستانی، بارها نقد و تحلیل شده است، در این پژوهش آثار داستانی اسماعیل فصیح به عنوان محور موضوع پایان‌نامه انتخاب گردید. اما به دلیل اینکه پیش‌تر آثار این نویسنده از جنبه‌های درون‌مایه و شخصیت‌پردازی، نقد و بررسی شده است، با مشورت و راهنمایی‌های جناب آقای دکتر جلالی پندری و تأیید جناب آقای دکتر پویان، تصمیم گرفته شد در این پایان‌نامه عنصر گفتگو در آثار داستانی اسماعیل فصیح بررسی شود.

عدم دسترسی به منابع و یافته‌هایی در زمینه گفتگو و همچنین نقش آنها در تحلیل و توصیف شخصیت‌های داستانی از اصلی‌ترین مشکلات این پژوهش بوده است؛ در برخی از این بخش‌ها، گاهی گفتگوها به تناسب موضوع مورد بحث طولانی شده است که امید دارم از ارزش متن نکاسته باشد.

در مسیر پژوهش و نگارش این پایان‌نامه از منابع کتابخانه‌ای دانشگاه‌های یزد، شیراز، تربیت مدرس و همچنین کتابخانه‌های وزیری یزد، الغدیر و کتابخانه امام علی استفاده شده است، که به نوبه خود از تمامی مسئولان این کتابخانه‌ها تشکر و قدردانی می‌نمایم.

بر خود لازم می‌دانم بار دیگر از زحمات تمامی استادان گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد، سپاسگزاری نمایم.

در پایان از تلاش‌ها و محبت‌های یکایک اعضای خانواده‌ام، بخصوص پدر و مادر عزیزم، تقدیر و تشکر می‌کنم. همچنین از تمامی دانشجویان ارشد زبان و ادبیات فارسی (۱۳۸۷) و دوستان کارشناسی و کارشناسی ارشدم، خانم‌ها: لیلا نصراللهی، مهری مساعد، فاطمه جنتی‌راد، طاهره مهرابی و زهرا دهقان تشکر می‌نمایم و آرزوی موفقیت این عزیزان را دارم.

حرف‌های ما هنوز ناتمام...

تا نگاه می‌کنی:

وقت رفتن است.

باز هم همان حکایت همیشگی!

پیش از آن که باخبر شوی

لحظه عزیمت تو ناگزیر می‌شود

آی...

ای دریغ و حسرت همیشگی!

ناگهان

چقدر زود دیر می‌شود!

رحیمه جعفری

یزد - بهمن ۸۹

فصل اول:
مبادی تحقیق

۱-۱ تعریف موضوع:

«گفتگو» در داستان یکی از عناصر مهمی است که پیرنگ را گسترش می‌دهد و خلق و خوی شخصیت‌ها را به نمایش می‌گذارد. در واقع، گفتگوها به عنوان بهترین وسیلهٔ روانکاوی اشخاص داستانی هستند و هر جمله‌ای که شخصیت بر زبان می‌آورد از وجود حقیقی او نشأت می‌گیرد. هنگامی که عمل داستانی که‌رنگ می‌شود، عبور از تنگناها به عهدهٔ گفتگوهاست. نویسنده برای نشان دادن هنر داستان‌پردازی خود، سعی می‌کند، گفتگوها را از زبان شخصیت‌های داستان یا از طریق ذهنیت‌های آنها (تک‌گویی درونی) بیان کند.

در این پژوهش آثار اسماعیل فصیح (۱۳۸۸-۱۳۱۳.ه.ش)، داستان‌نویس معاصر، از جنبهٔ عنصر گفتگو بررسی می‌شود؛ زیرا در آثاری از قبیل *ثریا در انما*، *دل‌کور*، *شراب خام*، *زمستان ۶۲*، *اسیر زمان*، *نمادهای دشت مشوش* و *داستان خاک آشنا* نویسنده سعی می‌کند با استفاده از گفتگوی بین قهرمانان داستان، دغدغه‌های روحی آنها را به تصویر بکشد و تناسب بین لحن و گفتگوها را رعایت کند.

بررسی مهارت نویسنده در استفاده از گفتگوها، جهت توصیف شخصیت‌ها و روحیات آنها از اهدافی است که در این پژوهش به آن پرداخته می‌شود. شناخت تناسب لحن شخصیت‌ها با پایگاه اجتماعی آنها و ارتباط لحن با فضایی که بر داستان حاکم است از دیگر اهداف این پژوهش به شمار می‌آید. هدف دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد، بررسی زبان گفتگو و بازتاب اشکال مختلف آن در روند گسترش داستان‌های اسماعیل فصیح است.

موضوع این تحقیق می‌تواند برای پژوهشگران عرصهٔ داستان‌نویسی معاصر و علاقه‌مندان به ادبیات داستانی معاصر مفید باشد. منتقدان و داستان‌نویسان از دیگر افرادی هستند که می‌توانند از نتایج این پژوهش استفاده کنند.

۲-۱ سابقه تحقیق:

درباره عنصر گفتگو و کارکرد آن در داستان، در برخی از کتاب‌ها اشاره‌هایی آمده است. جمال میرصادقی در کتاب عناصر داستان (۱۳۶۴) به بررسی ویژگی‌های گفتگو و سبک و سیاق آن در داستان پرداخته است. ابراهیم یونسی در کتاب هنر داستان‌نویسی (۱۳۶۹) نقش گفتگوها را در معرفی شخصیت‌های داستان و توصیف ویژگی‌های طبقاتی آنها بررسی کرده است. راهنمای نگارش گفتگو (۱۳۷۷) اثر ویلیام نوبل، کتاب دیگری است که در آن راجع به گفتگوهای داستانی و نقش آنها در نشان دادن کشمکش‌ها و طرح داستان، بحث شده است.

حسن میرعابدینی در کتاب صدسال داستان‌نویسی ایران (۱۳۶۶) به معرفی اجمالی آثار اسماعیل فصیح، سبک نویسندگی و درونمایه آثار او اشاره دارد. عماد بدیع در کتاب «اصل آثار فصیح» (۱۳۷۸)، به معرفی رمان‌ها و داستان‌های کوتاه اسماعیل فصیح، همچنین طرح و پیام داستان‌ها و بررسی زبان استعاره در آثار این نویسنده پرداخته است. آنایید اجاکیانس در مقاله‌ای با عنوان «نظری اجمالی به آثار اسماعیل فصیح» (۱۳۷۸) به بررسی آثار اسماعیل فصیح و بیان مضامین آنها پرداخته است. اما کتابی که به صورت مستقل در زمینه چگونگی کاربرد عنصر گفتگو در آثار اسماعیل فصیح بحث کرده باشد، وجود ندارد و این تحقیق در نوع خود، کاری تازه محسوب می‌شود.

۳-۱ کلمات کلیدی:

ادبیات داستانی معاصر، اسماعیل فصیح، عناصر داستانی، گفتگو.

Contemporary Fiction, Isma'il Fasih, Elements of Fiction, Dialogue.

۴-۱ سؤالات پژوهشی:

- ۱) عنصر گفتگو در جریان داستان‌نویسی اسماعیل فصیح چه نقشی دارد؟
- ۲) آیا لحن شخصیت‌های داستان‌های فصیح با پایگاه اجتماعی آنها تناسب دارد؟
- ۳) صورت‌های مختلف گفتگو در آثار اسماعیل فصیح چگونه است؟

۵-۱ روش تحقیق:

این پایان‌نامه از نوع بنیادی است که به شیوه تحلیلی- توصیفی و با استفاده از روش کتابخانه‌ای بررسی می‌شود. بدین صورت که با مطالعه منابع مورد نظر، شواهد لازم درباره عنصر گفتگو استخراج می‌شود و سپس با مطالعه آثار داستانی اسماعیل فصیح، کاربرد عنصر گفتگو در آنها مشخص می‌گردد، و سرانجام با تحلیل یافته‌ها، نگارش فصل‌ها انجام می‌پذیرد.

فصل دوم:
زندگی و آثار اسماعیل فصیح

۲-۱ زندگی:

«اسماعیل فصیح»، در تاریخ (۱۳۱۳/۱۲/۲ ه.ش) در محله «درخونگاه» تهران متولد شد. پدرش، ارباب حسن، زمانی که اسماعیل دوساله بود، از دنیا رفت. بدین ترتیب اسماعیل، در خانواده‌ای پرجمعیت، به همراه نه فرزند دیگر بزرگ می‌شود. وی دربارهٔ علاقه‌اش به درخونگاه می‌نویسد: «ما ممکن است از درخونگاه بیرون برویم ولی هر جا برویم درخونگاهمان را هم با خودمان می‌بریم.»^۱

فصیح در شش سالگی (مهرماه ۱۳۲۰)، مقارن با شروع حملهٔ متفقین به ایران در جنگ جهانی دوم، به مدرسهٔ ابتدایی «عنصری» می‌رود و دوران ابتدایی خود را در آنجا تمام می‌کند، سپس در پاییز ۱۳۲۶ تحصیلات خود را در مقطع متوسطه در دبیرستان «رهنما» ادامه می‌دهد و در سال ۱۳۳۲ (اوج نهضت ملی دکتر محمد مصدق و آشوب‌های سال ۱۳۳۱) با دیپلم طبیعی فارغ‌التحصیل می‌شود.^۲

وی در آغاز تابستان ۱۳۳۵، پس از یکی دو سال کار و تدریس، ایران را ترک می‌کند و از راه استانبول به پاریس و سپس به ایالات متحده می‌رود و در شهر «بوزمن» در رشتهٔ شیمی، لیسانس می‌گیرد. وی بعد از یک سال زندگی در سانفرانسیسکو و ازدواج با دختری نروژی به نام «آنابل کمبل»، طی مسافرتی به ایالت «مانتانا» برمی‌گردد و در این زمان در رشتهٔ ادبیات انگلیسی ادامه تحصیل می‌دهد و در همین شهر است که با «رنست همینگوی»، نویسنده بزرگ آمریکایی، ملاقات می‌کند. اما بعد از یک سال زندگی در «واشنگتن»، با مرگ همسرش به ایران برمی‌گردد. فصیح بعد از بازگشت به ایران، به کار ترجمه برای «مؤسسه انتشارات فرانکلین» و شرکت ملی نفت ایران می‌پردازد. در این سال‌ها با نویسندگانی همچون: صادق چوبک،

۱- علی دهباشی، گفتگوها، تهران: صدای معاصر ۱۳۷۹، ص ۱۷۲.

۲- عماد بدیع، «نگاهی به زندگی اسماعیل فصیح»، فرهنگ و هنر، کلک، ش ۵۵ و ۵۶، مهر و آبان ۱۳۷۳، ص ۱۹۸.

نجف دریابندری، مهشید امیرشاهی و دکتر غلامحسین ساعدی آشنا می‌شود. در تابستان ۱۳۴۲ با معرفی نامه‌ای از صادق چوبک که در شرکت ملی نفت ایران در تهران فعالیت می‌کرد، به استخدام شرکت نفت در می‌آید و به اهواز که یکی از مناطق مهم نفت‌خیز کنسرسیوم است (شرکت بین المللی ساخته و پرداخته محمدرضا شاه پس از مصدق)، می‌رود و در هنرستان شرکت نفت به تدریس مشغول می‌شود. وی همزمان با این سال‌های تنهایی و دلمردگی در اهواز، ضمن تدریس و ادامه خواندن کارهای ادبی، به نوشتن داستان‌های کوتاه و رمان روی می‌آورد.^۱

فصیح به دلیل مشکلی که با رئیس انگلیسی شرکت نفت پیدا می‌کند، کار را رها کرده، به تهران و سپس آمریکا می‌رود. اما زندگی در آمریکا دوامی ندارد و مجدداً به ایران برمی‌گردد و با خانم «پریچهر عدالت» ازدواج می‌کند و صاحب دو فرزند به نام‌های «سالومه» و «شهریار» می‌شود. با شروع جنگ تحمیلی ایران و عراق و بسته شدن دانشکده نفت آبادان، در سن ۴۷ سالگی با سمت استادیار زبان انگلیسی تخصصی، مجبور می‌شود تدریس را کنار بگذارد، اما در طی این سالها، همچنان به فعالیت نویسندگی خود ادامه می‌دهد و سرانجام در ۲۵ تیرماه ۱۳۸۸، به دلیل مشکل عروق مغزی در بیمارستان شرکت نفت تهران دار فانی را وداع می‌گوید.^۲

۲-۲ آثار:

اسماعیل فصیح، داستان‌نویس معاصر ایران، به عنوان یکی از پرکارترین نویسندگان بعد از انقلاب شناخته شده است. داستان‌های وی اغلب بافتی زنجیره‌ای و به هم پیوسته دارند که در هر کدام از آنها، سرگذشت یکی از افراد خانواده «ریان» را روایت می‌کند. فصیح در برخی از رمان‌ها، سرگذشت قهرمانان داستان را همراه با تأثیرپذیری از وقایعی که در جامعه رخ می‌دهند و به نوعی در زندگی قهرمانان نقش دارند، به تصویر می‌کشد. یکی از دلایلی که باعث گسترش این شیوه در

۱- عماد بدیع، اصل آثار فصیح، تهران: نشر البرز، ۱۳۷۸، صص ۲ و ۳.

۲- برای آشنایی بیشتر با زندگی و آثار اسماعیل فصیح بنگرید به کتاب‌های:

الف: جمال میرصادقی، داستان‌نویسهای نام‌آور معاصر ایران، تهران: نشر اشاره، ۱۳۸۲.

ب: محمد حقوقی، مروری بر تاریخ ادب و ادبیات امروز ایران، تهران: نشر قطره، ۱۳۷۷.